
Nová rada aneb Kam kráčí výzkum a vývoj

Nová rada aneb Kam kráčí výzkum a vývoj

EKONOM

14.01.2010, Stanislav Komárek biolog

Titulek není narážkou na známou báseň staročeského veršotepce Smila Flašky z Pardubic, ale reakcí na iniciativu premiéra Jana Fischera k restrukturalizaci Rady vlády pro výzkum a vývoj.

Tato instituce je sama o sobě koncipována neblahým způsobem. Je jistě pravda, že svým způsobem jsou »výzkum« a »vývoj« částí určité kontinuity, podobně jako lze činnost trhovkyně prodávající vajíčka a firmy Google zahrnout pod střešový název »obchod« jako jeho různé podoby. Zahrnování vši duševní činnosti od studia dějin antické filozofie po testování elasticity střešních krytin pod jednu firmu a jejich česání přes jeden hřeben je rychlou cestou do pekel.

Podobá se to snaze někdejšího rakouského premiéra Alexandra Bacha o unifikované hodnostní tabulky a popisy práce všech státních zaměstnanců, od kléru přes úředníky a učitele až k vojákům. Bachova byrokratická orgie se obvykle za ukázkou státnické moudrosti nepovažuje - dodejme také, že dnes je v Česku »výzkumníků« na kusy asi víc, než bylo tehdy v celé rakouské říši státních služebníků.

Činnost pracovníků v základním výzkumu je jiná než ve výzkumu aplikovaném. Ten by měl být doménou firem, a v jejich rámci eventuálně státem podporován - rady by tedy měly být nejméně dvě. Z dobrého důvodu - čím zásadnější je objev, tím delší je jeho možnost převedení do praxe. Ty nejdůležitější se dlouho jeví jako samoučelné hraní.

Astrofyzik Jiří Grygar správně poznamenal, že když nouzí sužovaný astronom Johannes Kepler umíral, sestával jeho majetek hlavně z císařských dluhopisů zadržovaného platu. Nebylo divu, jeho zákony se k ničemu použít nedaly a císař Rudolf II. měl jiné, perspektivnější projekty, zejména z oblasti alchymie. Praktická aplikace Keplerových objevů přišla až v šedesátých letech dvacátého století při kosmickém výzkumu.

I u výzkumu »základního« se směšují dvě úplně odlišné kategorie: výzkum přírodovědný a to, co se tradičně zahrnovalo pod pojem »vzdělanost«, tedy filozofie, historie, estetika a podobné obory. Z Platónových dialogů či asyrských vykopávek zaručeně žádná nová technologie nevzejde, ale znamená to, že mají »nebyť? Tradiční akademická vzdělanost má jistě oproti třeba IT technologiím větší obřadnost a menší efektivitu, ale představa manažera řídícího univerzitu je mrazivá.

Je to trochu, jako by církve dostala biskupa-manažera dbajícího jen o výnos investic v podobě prodaných odpustků. Univerzita se od firmy jakýmsi bytostným způsobem liší, byť ten, kdo určil lunapark, by jistě hravě ukočíroval i Vysoké učení Karlovo. Otázka je jen, jak. Ztráta smyslu pro to, že část vzdělanosti rychlé praktické aplikace nepřináší (i přidělování imaginárních bodů se zde stává víceméně fraškou), by mohla vést k jejímu zatlačení do disentu, jak tomu bylo za minulého režimu.

Krise ve »vědě« se jeví jako krize finanční, což je pochopitelné v době, která má peníze za osu všeho. Ve středověku se ze stejného důvodu jeví všechny krize jako náboženské. Ve skutečnosti je to krize smyslu a také mnohoznačnosti toho, jak slova »výzkum« či »věda« chápat. Nerozdělí-li se řečená velerada ve dvě, bude fraška plná omylů pokračovat. přednáší na Přírodovědecké fakultě UK